

○ نویسنده: جودیس وی. لچنر
○ مترجم: شقایق قندهاری

وضعیت نشر کتاب‌های کودک و نوجوان در مجارستان

«مورا کونیوکیادو» ساکن شهر «بوداپست» (بایتخت کشور مجارستان) سال‌های مدیری تنها ناشر یکه تاز و قدرتمند کتاب‌های کودک و نوجوان در مجارستان بود. نام این انتشاراتی از نام اولین نویسنده کودک و نوجوان در مجارستان - مورا فرنک - گرفته شده است. این ناشر، همچنان کتاب‌های مختلفی در زمینه‌ها و ژانرهای گوناگون چاپ می‌کند؛ از آثار کلاسیک و کهن گرفته تا آثار ادبی برجسته نویسندگان معاصر مجارستان؛ از نویسندگانی چون: «آگنر بالنت»، «الک پندک»، «ایوا جانیکووسکی»، «اروین لازار» و «مگنا سابو». نشر «مورا» در معرفی ادبیات جهان - از طریق برنامه فعال و پویای ترجمه، به خصوص در زمینه افسانه‌ها و کتاب‌های آموزشی - پیشگام بوده است. اگر چه ناشران دیگری مثل «گروینا» نیز از قدیم اقدام به چاپ برخی از کتابهای کودک و نوجوان کرده‌اند، اما نشر «مورا» همیشه به عنوان ناشر کودک و نوجوان مجارستان در ذهنها تداعی کرده است. تغییرات سیاسی سال ۱۹۸۹ که با تغییر و تحولات سریعی در کشورهای اروپای شرقی همراه بود، بر وضعیت نشر و کتاب کشور مجارستان نیز بسیار تأثیر گذاشت، به طوری که تا پیش از سال ۱۹۸۹ تنها ۲۲ ناشر دولتی در این کشور فعالیت می‌کردند، اما امروز بیش از ۴۰۰ ناشر در این کشور فعالیت دارند که از این تعداد، ۸۰ ناشر بسیار برجسته و پر کار هستند و اکثر آنها در زمینه کتاب کودک و نوجوان نیز کار می‌کنند. در واقع از میان این ۸۰ ناشر، در حدود ۱۰ ناشر کتاب‌های کودک و نوجوان را در اولویت کارهای خود قرار داده‌اند. من با «مارتون باسزو» مدیر ارشد نشر «مورا کونیوکیادو» در خصوص علت بروز این تحولات در وضعیت نشر کتاب‌های کودک و نوجوان صحبت کردم. به گفته باسزو، نشر «مورا» از سال ۱۹۸۹ به بعد از روش نرخ‌گذاری غربی استفاده کرده است و با چاپ بیشترین تعداد عنوان کتاب‌های کودک و نوجوان همچنان به عنوان برجسته‌ترین ناشر کودک و نوجوان مجارستان مطرح است. اما نشر «مورا» همانند سایر ناشران با مشکلات مالی‌ای روبرو است که معلول این چهار علت است. تغییر سلیقه مخاطبان، افزایش رقابت، عدم موفقیت توزیع سنتی کتاب و افزایش هزینه چاپ.

○ تغییر سلیقه مخاطبان

به نظر می‌رسد که در مجارستان، گرایش عموم مخاطبان به سوی کتاب‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی است و مخاطبان به مطالعه کتابهای ادبیات خلاق علاقه‌ای ندارند. چرا؟ توضیح مارتون باسزو نظر و بینش اقتصادی یکی از ناشران را منعکس می‌سازد. او معتقد است که با افزایش سرسام‌آور نرخ کتاب، والدین خرید کتاب را به صورت گزینشی انجام می‌دهند و از آن جایی که آنها معتقدند می‌توانند کتاب‌هایی را بیابند که با برنامه آموزشی و درسی فرزندشان مرتبط است - همانند کتابهای ادبی که بچه‌ها باید در مدرسه مطالعه کنند و کتابهای علمی که آموزشی به نظر می‌رسد - لذا مطالعه کتابهای تفریحی هزینه‌ای را می‌طلبند که قابل تأمین نمی‌باشد و کاذب به نظر می‌آید!

«ماریا کوواکس» پروفیسور ادبیات کودک و نوجوان می‌گوید: وقتی والدین هر از چند گاهی به قصد «تفریح» به سراغ کتاب می‌روند، آنها به سوی نسخه‌های جدید کتاب‌های «هالت دیزنی» که بر اساس افسانه‌ها و قصه‌های کهن چاپ شده، گرایش دارند و همین مسأله موجب عدم تمایل ناشران برای چاپ ادبیات خلاق کودک و نوجوان می‌شود. «آنیلا ناجی» مدیر انجمن مطالعات ملی و محقق کتابخانه «زسنی» دیدگاه جالبی دارد. او معتقد است که آزادی مطبوعات تأثیر منفی بر ادبیات خلاق گذاشته است.

در دوران استبداد و خفقان حکومت، یکی از وظایف ادبیات ابراز خشم و تنفر و نیز آزادی‌خواهی از طریق ظرایف ادبی بود که تنها خواننده آگاه آن را درک می‌کرد و کسی نمی‌توانست از طریق سانسور به طور قانونی آن را حذف کند. زمانی که نیاز به «زبان مخفی» از بین می‌رود، اشتیاق به مطالعه ادبیات خلاق هم می‌رود. هم‌چنین ناجی بر این باور است که گرایش به «بی‌طرفی علمی» در آموزش و پرورش طرف چپ سال گذشته، موجب کاهش علاقه و اشتیاق به ادبیات خلاق گشته و به «واقعیات» اهمیت بیشتری داده می‌شود و «قصه‌گویی و داستان‌سرایی» کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. آموزش و پرورش برای مطالعه، استفاده از شیوه‌های ماشینی را ترجیح می‌دهد و به مفهوم آن چه که مطالعه می‌شود و بعد احساسی و عاطفی ادبیات توجه چندانی نمی‌کند. به هر حال برخی نیز معتقدند که مهم‌ترین عامل این رکود و افت ادبیات خلاق، تلویزیون و سرگرمی‌های ویدئویی و بازیهای کامپیوتری است. این نوع فعالیتها نه تنها کودکان را از مطالعه دور می‌کند، بلکه میزان صبر و حوصله آنها را برای مطالعه کتاب نیز کاهش می‌دهد. کتاب‌هایی که کودکان و نوجوانان نسل پیشین برای لذت و تفریح مطالعه می‌کردند، امروزه چندان متداول نیست و به آنها به عنوان اثری، «کلاسیک» نگریسته می‌شود. کودکان و نوجوانان حتی به آثار برجسته مؤلفان ادبیات همچون «یروین لازار» و «ایوا جانیکووسکی»

تغییرات سیاسی سال ۱۹۸۹ که با تغییر و تحولات سریعی در کشورهای اروپای شرقی همراه بود، بر وضعیت نشر و کتاب مجارستان نیز بسیار تأثیر گذاشت، به طوری که تا پیش از سال ۱۹۸۹ تنها ۲۲ ناشر دولتی در این کشور فعالیت می‌کردند، اما امروز بیش از ۴۰۰ ناشر در این کشور فعالیت دارند که از این تعداد، ۸۰ ناشر بسیار برجسته و پرکار هستند و اکثر آنها در زمینه کتاب کودک و نوجوان نیز کار می‌کنند.

طبق تحقیقات و مطالعات صورت گرفته، میزان درک کودکان و نوجوانان از ادبیات خلاق کاهش یافته است و در همین حال میزان درک آنها از مطالب توضیحی و علمی (نظیر جدول ضرب، نمودارها و ...) تغییری نکرده است.

غربی بسیار کمتر شده است. طبق گفته یکی از ناشران مجاری اغلب ناشران کشورهای اروپای غربی هزینه‌های خرده فروشی خود را اغلب با هفت برابر نمودن اصل هزینه‌ها جبران می‌کنند، در حالی که ناشران مجاری تنها این هزینه‌ها را سه برابر می‌کنند. به علاوه خود هزینه نشر هم بسیار بالاست. با وجود اینکه هزینه کارگر در مقایسه با کشورهای اروپای غربی کمتر است، هزینه لوازم و کاغذ که هر دو وارداتی هستند، برای ناشران خارجی و مجاری یکسان می‌باشد.

ناشران مجاری بر این باورند که چاپ کتابهای مصور برای ناشران مجاری در سایر کشورها باصرفه‌تر است، چون ناشران خارجی می‌توانند آن اثر را به زبانهای مختلف چاپ کنند. اما برخی از ناشران مثل مورا معتقدند که برای رونق صنعت نشر کشور، حمایت از چاپگران و ناشران مجاری ضروری است. در مجموع، وضعیت نشر کتابهای کودک و نوجوان در مجارستان در حال حاضر بی‌ثبات است و با خطرات مختلفی روبروست. نخستین مسئله وضعیت اقتصادی کشور، کاهش و در مواردی حذف کامل حمایت‌های دولتی و مسئله بخش خصوصی است. این مسئله با چنان سرعتی پیش می‌رود که نه تنها به صنعت نشر بلکه آموزش و پرورش عمومی کشور نیز تأثیرگذار است.

منبع: Book bird
Spring ۱۹۹۴

نویسنده ارجمند
جناب آقای داود امیریان

در گذشت پدر بزرگوارتان را به شما و دیگر بازماندگان آن مرحوم تسلیت می‌گویم.

مترجم و نویسنده گرامی
جناب آقای مجید عمیق

مصیبت وارده را به شما و خانواده گرامیتان تسلیت می‌گویم.

سرمدییر، مدیرداختی و نویسندگان کتاب ماه کودک و نوجوان

منتشر می‌کنند. از آنجایی که طرح و تصاویر در هزینه کتاب نقش بسزایی دارند، چاپ اثر به دو زبان یکی از راههای افزایش بازار کتاب به منظور درآمدزایی آن می‌باشد. یکی از مشکلات اساسی مجارستان در امر کتاب، مسئله کتابهای مرجع کودکان و نوجوانان می‌باشد. اگر چه این کشور برخی از کتابهای مرجع مهم را در اختیار دارد، اما نمی‌تواند با ناشران برجسته‌تر اروپایی مثل «لاروس»، «کمبریج» و ... در امر تولید و نشر دائرةالمعارف و اطلاعات عمومی رقابت کند.

توزیع

تا پیش از سال ۱۹۸۹، سه مرکز توزیع تحت حمایت دولت در مجارستان فعال بود. اما پس از حذف حمایت‌های دولتی، خلاء موقتی در امر توزیع ایجاد شد. اگر چه کتابخانه سیار «والالات» همچنان در امر توزیع کتاب فعال است، اما توزیع کتاب همچنان ناسامان و بی‌برنامه است.

نکته جالب توجه، حضور گسترده کتابفروشان سیار در خیابان است. بنا به گفته یکی از ناشران، با ورود کتابفروشان سیار، اغلب مردم همانند گذشته به مغازه‌های کتابفروشی مراجعه نمی‌کنند. آزادی کنونی موجب حضور آثار «ممنوعه» شده است و کتابفروشان سیار اغلب این قبیل کتابها را دارند. این آثار شامل ترجمه کتابهای «دانیل استیل» و «استفان کینگ» است.

نشر «مورا کونیو کیداو» که می‌خواست برای توزیع، همانند ایالات متحده و آلمان، کلوبهای کتاب را مورد سنجش قرار دهد، با موانع متعددی روبرو شد. از پیش از جنگ جهانی دوم تا سال ۱۹۸۹ میلادی، در کشور مجارستان حتی یک کلوب عرضه کتاب وجود نداشت. زمانی که نشر مورا می‌خواست برای عرضه کتاب به مدارس از این روش استفاده کند، موفقیتی به دست نیاورد. چون هزینه‌ای برای تبلیغ نداشت و خود معلنان هم به علت عدم شناخت از کلوب، علاقه چندانی نشان ندادند تا بدین طریق دانش‌آموزان هم جذب شوند. اما هم‌اینک کلوب کتاب «برتر لمن» - یکی از بزرگترین مؤسسات کلوب کتاب در جهان - که سابقه زیادی در تبلیغات نیز دارد، هم‌اینک وارد صحنه بازار کتاب این کشور شده است.

هزینه‌های چاپ و نشر

امروزه یکی از علل مهم نگرانی، افزایش بی‌رویه قیمت‌ها و هزینه‌هاست. مردم از افزایش شدید قیمت کتاب وحشت کرده‌اند؛ به خصوص در مورد کتاب‌های کودک و نوجوان، با حذف سوبسید دولتی، میزان سود ناشران در مقایسه با رقیبان آنها در کشورهای اروپای

علاقه چندانی نشان نمی‌دهند. طبق تحقیقات و مطالعات صورت گرفته، میزان درک کودکان و نوجوان از ادبیات خلاق کاهش یافته است و در همین حال میزان درک آنها از مطالب توضیحی و علمی (نظیر جدول ضرب، نمودارها و ...) تغییری نکرده است. باید به این نکته توجه داشت که طبق کتاب آمار سال ۱۹۹۲ سازمان «یونسکو» حدود ۹۸/۶ درصد مردم مجارستان باسواد می‌باشند، البته تعریف ارائه شده برای سواد در آنجا «توانایی خواندن و نوشتن یک نشریه ساده» ذکر شده است.

رقابت

ارائه تصویر روشنی از فعالیت ناشران در عرصه رقابت نشر، کار دشواری است. از آنجایی که والدین در وهله اول ترجیح می‌دهند برای فرزندان خود، پول کتاب بدهند تا برای خود، ناشران هم برای چاپ آثار کودکان و نوجوانان احساس وظیفه و تعهد می‌کنند. از حدود ۸ میلیون نسخه کتاب فروخته شده در طول سال، تقریباً ۱/۲ تا ۲ میلیون این تعداد به کتابهای کودکان و نوجوانان اختصاص دارد. در میان ناشران جدیدی که صاحب نام نیستند و اعتبار خاصی هم ندارند، تکثیر غیر مجاز بسیار شایع است. به عنوان مثال اگر ناشری حق ترجمه یک اثر خارجی را دریافت کند - با این فرض که بازار عرضه آن کتاب وجود دارد - ناشر دیگری همان عنوان را کپی می‌کند و سریع‌تر از ناشر اصلی به طور غیر قانونی ترجمه و با کیفیتی پایین وارد بازار کتاب می‌کند. به علاوه خصوصی‌سازی ناشران نیز خود مشکلی است که موجب تردید فعالیت و کار بسیاری از ناشران شده است. در عین حال ناشرانی که عنوان و آثار خود را با دقت انتخاب می‌کنند، کتابهای خود را با سود مناسبی عرضه می‌کنند و درآمد حاصله را صرف تقویت و گسترش فعالیت خود می‌کنند. در این میان ناشران کتب دینی و مؤسسات بسیاری نیز وارد صحنه ادبی شده‌اند. چون آنها در اجرای پروژه‌ها و طرحها با برخی از ناشران قدیمی و با تجربه همکاری می‌کنند. به عنوان مثال یکی از کلیساها اقدام به چاپ بیوگرافی «مارتین لوتر» کرد. این اثر بلافاصله مورد استقبال قرار گرفت و تجدید چاپ شد. برخی از ناشران هم از حمایت‌های مؤسسات و ارگانها بهره می‌برند و کتاب‌های مورد نظر آنها با همکاری این گونه مؤسسات چاپ می‌شود. نمونه‌ای از این آثار «جهان قرن» می‌باشد که در برگیرنده مجموعه بیوگرافی نویسندگان مشهور می‌باشد. یکی دیگر از راه‌های حضور در این عرصه رقابت شدید، عقد قرارداد با ناشران خارجی است. به عنوان مثال ناشر ایتالیایی - مجاری آثار خود را به هر دو زبان